

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Robert Stefanicki

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z powództwa E. R.
przeciwko Urzędowi Gminy w P.
o nagrodę jubileuszową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 marca 2024 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie
z dnia 15 lipca 2022 r., sygn. akt IV Pa 100/21,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od E. R. na rzecz Urzędu Gminy w P. kwotę 1350 zł
(jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt złotych) wraz z odsetkami
wynikającymi z art. 98 § 1¹ kpc tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 22 stycznia 2021 r. powódka E. R. wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanego Urzędu Gminy w P. nagrody jubileuszowej w kwocie 18.420,00 zł., a nadto o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniosł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie na jego rzecz od powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 20 października 2021 r., VII P-upr 24/21, Sąd Rejonowy - Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie oddalił powództwo oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że E. R. urodziła się [...] 1962 r. w Ż.. W dzieciństwie powódka mieszkała z rodzicami E. i S. K. oraz dwójką braci i siostrą. Rodzice powódki prowadzili gospodarstwo rolne o powierzchni około 3,5 ha składające się z działek o numerach: [...]2, [...]3,[...]4, [...]5, na terenie którego hodowali około 50 świń, kury, indyki i gęsi. Dodatkowo użytkowali oni działki rolne nr[...]6i [...]7o powierzchni 2,09 ha, na których uprawiali zboże i buraki pastewne.

E. R. uczęszczała do Szkoły Podstawowej w Ż., a następnie w okresie od września 1977 r. do czerwca 1981 r. kontynuowała naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. [...] w C. Po zakończeniu szkoły/ średniej powódka rozpoczęła Studium Zawodowe w K., do którego uczęszczała w okresie od września 1981 r. do czerwca 1983 r. Były to studia zaoczne, w ramach których zjazdy odbywały się co dwa tygodnie w soboty i niedziele. Do 7 maja 1989 r. E. R. mieszkała z rodzicami i pracowała w należącym do nich gospodarstwie rolnym. Pracę tę powódka wykonywała po powrocie do domu z liceum ok. godz. 15.00-16.00, w trakcie studiów zaocznych, a także po zakończeniu nauki. W gospodarstwie powódka pracowała codziennie, głównie przy obrządce trzody i drobiu oraz obsiewaniu pól wykonywała ona wszystkie prace w gospodarstwie za urządzeniami i maszynami. Powódka nie miała wolnych weekendów i wakacji. Poza powódką w gospodarstwie rodziców pracowało również jej rodzeństwo.

E. R. w gospodarstwie rolnym pracowała do podjęcia pierwszej pracy zawodowej w ZOZ nr [...] w C. 7 maja 1984 r.

Aktem notarialnym z 22 sierpnia 1990 r. rodzice powódki przekazali jej siostrze B. D. i jej mężowi w formie darowizny część gospodarstwa rolnego obejmującą działki o numerach [...]i [...]1. Następnie aktem notarialnym z 21 maja 1992 r. B.D. wraz z mężem przekazali powódce i jej mężowi część gospodarstwa rolnego darowanego przez rodziców, tj. działkę nr [...]oraz część działki nr [...]1, która wcześniej została podzielona na 5 mniejszych działek.

E. R. od 30 października 2013 r. jest zatrudniona w Urzędzie Gminy w P., obecnie na podstawie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony, w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku kierownika GOPS w P. Wcześniej, w okresie od 7 maja 1984 r. do 30 czerwca 1990 r. powódka była zatrudniona w Zespole Opieki Zdrowotnej nr [...] w C.; od 1 lipca 1990 r. do 31 października 2012 r. pracowała w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w C., Dzienny Dom Pobytu dla Osób z Upośledzeniem Umysłowym w C., a w okresie od 1 listopada 2012 r. do 29 października 2013 r. była zatrudniona w Środowiskowym Domu Samopomocy w S.

Według stanu na 22 stycznia 2021 r. staż pracy powódki wyliczony na podstawie świadectw pracy wynosił 36 lat 8 miesięcy 16 dni, a przy uwzględnieniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym od 1 stycznia 1984 r. do 6 maja 1984 r., 38 lat i 23 dni (oczywista omyłka: winno być 37 lat, 23 dni).

Sąd Rejonowy ustalił również, że przed Sądem Rejonowym w Częstochowie toczy się postępowanie w sprawie II Ns 644/21 o stwierdzenie zasiedzenia przez rodziców powódki działek rolnych nr[...]6i [...]7o łącznej pow. 2,09 ha, które stanowiły część prowadzonego przez nich gospodarstwa rolnego.

Sąd Rejonowy oddalił wniosek powódki o zawieszenie postępowania w sprawie do czasu zakończenia postępowania w sprawie II Ns 644/21. Uzasadniając powyższe Sąd ten wskazał, że zasiedzenie nieruchomości to pierwotny sposób nabycia prawa własności niezależny od dotychczasowego właściciela. Do zasiedzenia dochodzi na skutek posiadania nieruchomości jak właściciel przez okres wskazany w ustawie. Stwierdzenie zatem obecnie zasiedzenia nieruchomości przez rodziców powódki, nie doprowadzi do spełnienia przez powódkę przesłanki pracy w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez jej rodziców przed 1 stycznia 1983 r.

Dodatkowo Sąd Rejonowy stwierdził, że pracownik nabywa prawo do nagrody jubileuszowej w dniu upływu okresu zatrudnienia uprawniającego do nagrody.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że zgodnie z art. 1 ustawy z 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy, ilekroć przepisy prawa lub postanowienia układu zbiorowego pracy albo porozumienia w sprawie zakładowego systemu wynagradzania przewidują wliczanie do stażu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownika wynikające ze stosunku pracy, okresów zatrudnienia w innych zakładach pracy, do stażu tego wlicza się pracownikowi także: - okresy prowadzenia indywidualnego gospodarstwa rolnego lub pracy w takim gospodarstwie, prowadzonym przez współmałżonka; - przypadające przed 1 stycznia 1983 r. okresy pracy po ukończeniu 16 roku życia w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez rodziców lub teściów, poprzedzające objęcie tego gospodarstwa i rozpoczęcie jego prowadzenia osobiście lub wraz ze współmałżonkiem; - przypadające po dniu 31 grudnia 1982 r. okresy pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym w charakterze domownika w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin.

Zdaniem Sądu Rejonowego powódka nie spełnia określonych przywołanym powyżej przesłanek zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców do stażu pracy uprawniającego do nagrody jubileuszowej.

Co do okresu od 25 stycznia 1978 r. do 31 grudnia 1982 r. powódka nie spełnia przesłanki określonej w art. 1 ust. 1 pkt 2 wskazanej ustawy, ponieważ nie przejęła gospodarstwa rolnego od rodziców lub teściów, celem jego dalszego osobistego prowadzenia (lub ze współmałżonkiem). Jak potwierdzają załączone do akt akty notarialne, gospodarstwo rolne rodziców 22 sierpnia 1990 r. zostało w części przekazane siostrze powódki B. D. i jej mężowi, a dopiero ci 21 maja 1992 r. część tego gospodarstwa przekazali powódce. Tym samym nie została przez powódkę spełniona przesłanka przejęcia gospodarstwa rolnego bezpośrednio od rodziców, a w konsekwencji zbędna była analiza i ustalanie czy w spornym okresie pracowała ona w tym gospodarstwie.

Co do okresu od 1 stycznia 1983 r. do 6 maja 1984 r., to powódka musiałaby w tym czasie posiadać status domownika w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin.

Definicja legalna domownika, przy uwzględnieniu okresu, który powódka chce doliczyć do stażu pracowniczego (od 1 stycznia 1983 r. do 6 maja 1984 r.), zawarta jest w obowiązującej w tym czasie ustawie z 14 grudnia 1998 r. (oczywista omyłka pisarska Sądu pierwszej instancji, chodzi o 14 grudnia 1982 r.) o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Zgodnie z art. 3 pkt 2 tej ustawy, pojęciem domownika określa się osobę, która spełnia łącznie pięć warunków: a) jest członkiem rodziny rolnika lub inną osobą pracującą w gospodarstwie rolnym, b) pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z rolnikiem, c) ukończyła 16 lat, d) nie podlega obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie innych przepisów, e) praca w gospodarstwie rolnym stanowi jej główne źródło utrzymania.

Dodatkowe określenie niektórych opisanych wyżej warunków zawiera wydane na podstawie ustawy z 1982 r. rozporządzenie Rady Ministrów z 28 marca 1983 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i ich rodzin.

Zdaniem Sądu Rejonowego zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje, że powódka w okresie od 1 stycznia 1983 r. do 6 maja 1984 r. spełniała przesłanki uznania jej za domownika, wynikające z § 2 wskazanego rozporządzenia. W spornym okresie wykonywała wszystkie czynności w gospodarstwie, za wyjątkiem prac przy maszynach i urządzeniach, w tym zwłaszcza zajmowała się trzodą i drobiem oraz pracowała przy zasiewach i zbiorach. Powyższe samo w sobie nie wystarcza jednak do nabycia przez powódkę prawa do nagrody jubileuszowej, albowiem po uwzględnieniu powyższego okresu jej staż pracy wynosi 38 lat 23 dni.

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2022 r., IV Pa 100/21 Sąd Okręgowy - Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie oddalił apelację powódki wniesioną od powyższego wyroku oraz zasądził od niej na rzecz pozwanego 1.350 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed sądem drugiej instancji.

Sąd drugiej instancji w całości podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, przyjmując je za własne oraz ich ocenę prawną dokonaną przez ten Sąd oraz stwierdził, że zarzuty apelacji stanowią jedynie nieuzasadnioną polemikę z

prawidłowymi zapatrywaniem Sądu Rejonowego i jako takie nie zasługują na uwzględnienie.

Dodatkowo Sąd Okręgowy ustalił, że 9 stycznia 2020 r. ojciec powódki złożył wniosek o stwierdzenie, że na zasadach wspólności ustawowej małżeńskiej ze zmarłą [...] 2011 r. S. K., nabyli z dniem 20 czerwca 1989 r. przez zasiedzenie własność nieruchomości stanowiącej gospodarstwo rolne - działki ewidencyjne nr[...]6i [...]8, położone w Ż. o łącznej powierzchni 2,09 ha.

W uzasadnieniu wniosku E. K. wskazał między innymi, że gospodarstwo, o stwierdzenie zasiedzenia którego wnosi, użytkował od wiosny 1969 r., kiedy to uczestnicy postępowania B. S. i J. S. przekazali to gospodarstwo jemu i jego małżonce nieformalną umową przekazania własności.

W dniu [...] 2020 r. E. K. zmarł, a w jego miejsce do postępowania wstąpiła E. R., jako jego jedyna spadkobierczyni.

Postanowieniem z 6 września 2021 r., II NS 644/21, Sąd Rejonowy w Częstochowie umorzył postępowanie w sprawie, z uwagi na niewykonanie przez E. R. zobowiązania w przedmiocie doręczenia uczestnikom postępowania J. S. i B. S. odpisu wniosku o stwierdzenie zasiedzenia za pośrednictwem komornika, bądź złożenia dokumentu, z którego będzie wynikać, że uczestnicy postępowania zamieszkują pod wskazanym adresem lub wskazania innego adresu uczestników postępowania.

Powyższe postanowienie powódka zaskarżyła zażaleniem, które zostało oddalone postanowieniem Sądu Okręgowego w Częstochowie z 20 grudnia 2021 r. VI Cz 482/21.

Postanowienie Sądu drugiej instancji powódka zaskarżyła skargą kasacyjną, która do chwili obecnej nie została rozpoznana, a tym samym opisane powyżej postanowienie z 6 września 2021 r., II NS 644/21 pozostaje prawomocne.

Sąd Okręgowy wskazał, że całe gospodarstwo rolne należące do rodziców powódki miało powierzchnię 3,3196 ha i składało się z działek nr [...]4, [...]1, [...]5 i [...]3. Aktem notarialnym z 22 sierpnia 1990 r. rodzice powódki przekazali jej siostrze B. D. i jej mężowi w formie darowizny część gospodarstwa rolnego obejmującą działki o numerach [...]i [...]1 o łącznej powierzchni 2,0492 ha, a następnie aktem notarialnym z 21 maja 1992 r. B. D. wraz z mężem przekazali powódce i jej mężowi

część gospodarstwa rolnego darowanego przez rodziców, tj. działkę nr [...] oraz część działki nr [...]1, która wcześniej została podzielona na 5 mniejszych działek. Nadto jak wynika z wyjaśnień E. R., działkę nr [...]5 o powierzchni około 600 m² jej rodzice przekazali swojemu synowi (bratu powódki), przy czym przekazanie to miało miejsce jeszcze przed darowaniem działek nr [...]i [...]1 siostrze powódki. Z kolei działkę nr [...]4, na której stoi dom mieszkalny wraz z budynkami gospodarczymi, odziedziczyli E. R. w części 9/16 i jej brat w części 7/16.

Mając na uwadze tak ustalony stan faktyczny Sąd odwoławczy w całości podzielił ocenę prawną Sądu pierwszej instancji, że powództwo E. R. nie zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy stwierdził, że mając na uwadze brzmienie art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy (Dz.U. z 1990 r., poz. 310) okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców powódki może zostać wliczony do jej stażu pracowniczego, od którego zależy prawo do nagrody jubileuszowej, jednak jest to obwarowane kilkoma warunkami. Te warunki to: 1) fakt pracy w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez rodziców; 2) w okresie przypadającym przez 1 stycznia 1983 r.; 3) po ukończeniu 16 roku życia; 4) objęcie następnie gospodarstwa, w którym praca ta była wykonywana oraz 5) dalsze prowadzenie tego gospodarstwa osobiście lub wraz z małżonkiem.

Możliwości zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy nie wyłącza automatycznie fakt jednoczesnego uczęszczania do szkoły ponadpodstawowej lub wyższej, o ile tylko z całokształtu okoliczności sprawy wynika, iż nauka lub okoliczności z nią związane (np. stałe zamieszkiwanie w internacie) nie wykluczały możliwości stałej pracy w gospodarstwie rolnym.

Co do warunku objęcia gospodarstwa rolnego, to przepis art. 1 ust. 1 pkt 2 o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy nie stanowi, aby chodziło o objęcie całości gospodarstwa rolnego, w którym dana osoba wcześniej pracowała. Możliwe jest objęcie jedynie części tego gospodarstwa, o ile tylko samodzielnie część ta spełnia kryteria uznania je za gospodarstwo rolne, zwłaszcza ma wymaganą ku temu przepisami prawa

powierzchnię. Tożsamy pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 15 czerwca 1999 r. II UKN 688/98 (LEX nr 1110743), w którym wprost wskazał, że pojęcie „objęcia” gospodarstwa oznacza także objęcie części gospodarstwa rolnego mogącej według kryteriów formalnych stanowić gospodarstwo rolne. Z przepisu art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy nie wynika, aby warunkiem wliczenia pracy wykonywanej po ukończeniu 16 roku życia w gospodarstwie rodziców do pracowniczego stażu pracy było objęcie tego gospodarstwa w całości. Nie ma w ustawie żadnego uzasadnienia dla stwierdzenia, że z dużego gospodarstwa rolnego nie można wydzielić gospodarstw mniejszych, o ile tak wydzielona część stanowi bądź może stanowić zorganizowaną całość gospodarczą. Gospodarstwo rolne rozumiane winno być jako gospodarstwo, które służy bądź może służyć prowadzeniu działalności rolniczej, a więc działalności w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej. Rolnik, który prowadzi takie gospodarstwo, jest lub może być objęty ubezpieczeniem społecznym na podstawie ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Co więcej, z art. 1 ust. 1 pkt 2 o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy nie wynika, aby objęcie gospodarstwa przez osobę, która chce zaliczenia okresu pracy w tym gospodarstwie do pracowniczego stażu pracy, musiało nastąpić bezpośrednio po okresie pracy w tym gospodarstwie. Przepis ten stanowi jedynie o objęciu gospodarstwa, a zatem należy przyjąć, że może to nastąpić w dowolnym czasie. Jednocześnie jednak nie ulega wątpliwości, że skoro wskazany przepis stanowi o objęciu gospodarstwa rolnego rodziców (lub teściów), to musi to być przejęcie bezpośrednie. Jeśli zatem doszłoby do sytuacji, że rodzice osoby, która ubiega się o zaliczenie okresu pracy w prowadzonym przez nich gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy, najpierw swoje gospodarstwo przekazali innej osobie, a dopiero ta osoba przekazała je osobie ubiegającej się, to taki sposób objęcia gospodarstwa rolnego nie uprawnia do zaliczenia okresu pracy w tym gospodarstwie do pracowniczego stażu pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 1994 r., I PRN 115/94, OSNAPIUS 1995 nr 16, poz. 205 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 7 września 1999 r., I PKN 250/99, OSNAPIUS 2001 nr 1, poz. 10).

W świetle powyższego oczywiście bezzasadny jest zarzut apelującej naruszenia art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy poprzez jego niewłaściwą wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na wadliwym przyjęciu, mimo faktycznego prowadzenia gospodarstwa rolnego nieprzerwanie przez powódkę na gruntach stanowiących uprzednio własność jej rodziców, ustawowe przesłanki „objęcia gospodarstwa” nie zostały spełnione z powodu przekazania formalnie części gospodarstwa rolnego jej siostrze w drodze darowizny, mimo tego, że od początku między rodzicami powódki, powódką i jej siostrą uzgodniono, że gospodarstwo obejmie powódka, a darowizna zmierzała tylko do wydzielenia działki budowlanej o charakterze siedliskowym, do czego niezbędne było posiadanie w dacie wydzielenia gospodarstwa rolnego i pomimo tego, że następnie zgodnie z ustaleniami, powódka otrzymała to gospodarstwo od siostry, a w całym okresie posiadania przez siostrę, to ona prowadziła na tych gruntach produkcję rolną.

W niniejszej sprawie bezsporne jest, że aktem notarialnym z dnia 22 sierpnia 1990 r. rodzice powódki przekazali jej siostrze B. D. i jej mężowi w formie darowizny część gospodarstwa rolnego obejmującą działki o numerach [...]i [...]1, a następnie aktem notarialnym z 21 maja 1992 r. B. D. wraz z mężem przekazali powódce i jej mężowi część gospodarstwa rolnego darowanego przez rodziców, tj. działkę nr [...]oraz część działki nr [...]1, która wcześniej została podzielona na 5 mniejszych działek.

W konsekwencji powyższego, w zakresie części gospodarstwa rolnego rodziców powódki obejmującej działki nr [...]i [...]1 nie doszło do bezpośredniego przejęcia gospodarstwa rolnego rodziców przez E. R., a tym samym objęcie i następnie prowadzenie tej części gospodarstwa nie uprawnia powódki do zaliczenia okresu pracy w tym gospodarstwie do pracowniczego stażu pracy.

Faktycznie bezpośrednio od rodziców E. R. przejęła w drodze dziedziczenia jedynie część 9/16 działki nr [...]4, jednak powierzchnia tej działki nawet w całości nie pozwala na uznanie jej za gospodarstwo rolne. Zgodnie bowiem z ustawą z 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym, od 1 stycznia 1990 r. za gospodarstwo rolne uważa się obszar użytków rolnych o powierzchni przekraczającej 1 ha lub 1 ha

przeliczeniowy (początkowo art. 1 ust. 2, a od 1 stycznia 2003 r. art. 2 ust. 1 ww. ustawy).

Tym samym bezpośrednio przejęcie przez powódkę tak niewielkiej części gospodarstwa rolnego rodziców nie pozwala na uznanie, że objęła ona gospodarstwo rolne, w którym pracowała przed 1 stycznia 1983 r., a w konsekwencji nie ma możliwości zaliczenia tego okresu pracy w tym gospodarstwie do pracowniczego stażu pracy.

W ocenie Sądu Okręgowego bezzasadne są również powiązane ze sobą funkcjonalnie zarzuty apelującej naruszenia art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy w zw. z art. 172 § 1-3 k.c. oraz art. 609 § 1 k.p.c. poprzez stwierdzenie, że nabycie gospodarstwa rolnego w drodze zasiedzenia ma charakter pierwotny, co nie stanowi podstawy zastosowania art. 1 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy, który stanowi o nabyciu wtórnym, przy pominięciu faktu, iż orzeczenie o zasiedzeniu ma charakter deklaratoryjny, zasiedzenie części gospodarstwa rolnego w okolicznościach niniejszej sprawy miało nastąpić na rzecz rodziców powódki, po którym dopiero doszło do nabycia wtórnego nabycia części gospodarstwa rolnego oznaczonego jako działki nr[...]6i [...]7przez powódkę w drodze dziedziczenia oraz naruszenia art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., poprzez nieuzasadnione oddalenie wniosku o zawieszenie postępowania do czasu wydania orzeczenia w toku postępowania o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości stanowiących część gospodarstwa rolnego, objętego następnie przez powódkę, co doprowadziło do uniemożliwienia wykazania przez nią spełnienia przesłanek ustawowych zawartych w art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy.

Sąd odwoławczy podniósł, że nikt nie może przekazać drugiej osobie więcej praw niż sam posiada (*nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet*). Aby zatem powódka mogła objąć - przejąć od swoich rodziców - prowadzone przez nich gospodarstwo rolne w zakresie działek nr[...]6i [...]7o łącznej powierzchni 2,0940 ha, to wcześniej oni sami musieliby mieć tytuł prawny do tych działek. Jak tymczasem wynika ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, działki te nigdy nie stanowiły własności rodziców powódki, ale były własnością B. S. i J. S.. Rodzice

powódki wskazane działki jedynie faktycznie użytkowali i prowadzili na nich produkcję rolną. Owszem, 9 stycznia 2020 r. ojciec powódki E. K. złożył wniosek o stwierdzenie, że na zasadach wspólności ustawowej małżeńskiej ze zmarłą [...] 2011 r. S. K., nabyli z dniem 20 czerwca 1989 r. przez zasiedzenie własność nieruchomości stanowiącej gospodarstwo rolne - działki ewidencyjne nr[...]6i [...]8, położone w Ż. o łącznej powierzchni 2,09 ha (sprawa II Ns 644/21 Sądu Rejonowego w Częstochowie) niemniej postępowanie w tej sprawie zostało prawomocnie umorzone. Powódka wniosła skargę kasacyjną na postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z 20 grudnia 2021 r. VI Cz 482/21, którym oddalono jej zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w Częstochowie z 6 września 2021 r. II Ns 644/21 o umorzeniu postępowania, niemniej w żaden sposób nie zmienia to faktu, że na dzień dzisiejszy postępowanie w przedmiocie zasiedzenia przez jej rodziców działek nr[...]6i [...]7 zostało prawomocnie zakończone. W konsekwencji, wobec braku posiadania przez rodziców powódki tytułu prawnego do ww. działek, nie mogły one zostać w żaden sposób od nich przejęte przez E. R..

Z analogicznych przyczyn (z powodu prawomocnego zakończenia postępowania w sprawie II Ns 644/21 Sądu Rejonowego w Częstochowie) brak było podstaw do zawieszenia niniejszego postępowania apelacyjnego.

Reasumując, Sąd drugiej instancji stwierdził, że E. R. nie przejęła od swoich rodziców gospodarstwa rolnego, w którym pracowała przed 1 stycznia 1983 r., a tym samym okres jej faktycznej pracy w tym gospodarstwie od 25 stycznia 1978 r. do 31 grudnia 1982 r. nie może zostać zaliczony do jej pracowniczego stażu pracy.

Słusznie w tej sytuacji Sąd Rejonowy zauważył, że pozostała część spornego okresu, tj. okres faktycznej pracy powódki w gospodarstwie rolnym rodziców od 1 stycznia 1983 r. do 5 maja 1984 r., jest zbyt krótki, aby E. R. mogła nabyć prawo do spornej nagrody jubileuszowej i w konsekwencji oddalił jej powództwo w całości.

W ocenie Sądu Okręgowego nie zasługiwał także na uwzględnienie zarzut apelującej naruszenia art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, polegające na obciążeniu jej kosztami postępowania, pomimo istnienia przesłanek do zastosowania dyspozycji wskazanego przepisu w postaci charakteru zgłoszonego roszczenia, jego znaczenia dla strony i usprawiedliwionego subiektywnego przekonania o zasadności roszczenia w sytuacji, w której przez kilkadziesiąt lat uzyskiwała świadczenia z tytułu

nagród jubileuszowych w oparciu o taki sam stan faktyczny, odmiennie oceniony dopiero przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy wskazał, że generalną zasadą, obowiązującą także w sprawach z zakresu prawa pracy, jest obowiązek zwrotu przez stronę przegrywającą sprawę kosztów procesu stronie wygrywającej sprawę. Wszelkie odstępstwa od powyższego faktycznie stanowią wyjątek od reguły i jako takie mogą mieć miejsce wyłącznie w przypadkach szczególnie uzasadnionych, co wynika nawet wprost z treści powołanego przez powódkę art. 102 k.p.c.

Zdaniem Sądu Okręgowego z pewnością nie jest samoistnie okolicznością uzasadniającą odstępnie od obciążenia powódki kosztami zastępstwa procesowego jej przekonanie o słuszności dochodzonego roszczenia. Każda osoba wnosząca do sądu pozew o określone roszczenie, jest subiektywnie przekonana o jego zasadności. Podobnie nie można przyjąć, aby odstępnie od obciążenia powódki kosztami procesu uzasadniał sam tylko charakter zgłoszonego przez nią roszczenia i jego znaczenie dla niej. Faktycznie w niniejszej sprawie powódka dochodziła nagrody jubileuszowej, która jest dodatkowym świadczeniem przysługującym pracownikowi z uwagi na określony staż pracy. Nie jest to zatem świadczenie stanowiące podstawowe źródło utrzymania pracownika, które miałoby dla niego szczególnie istotny charakter. W konsekwencji wskazane przez powódkę w apelacji okoliczności nie uzasadniały odstępnie od obciążenia jej kosztami zastępstwa procesowego pozwanego.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku powódka zarzuciła naruszenie art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego czasu pracy z dnia 20 lipca 1990 r. (Dz.U. Nr 54, poz. 310), poprzez jego wadliwą wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na wadliwym przyjęciu, że bezwzględnym wymogiem „objęcia gospodarstwa” umożliwiającą doliczenie stażu pracy w gospodarstwie rolnym do ogólnego stażu pracy, jest jego formalne objęcie następujące bezpośrednio po rodzicach lub teściach, tj. przy zastosowaniu dodatkowego - pozaustawowego warunku pomimo tego, że niespornym było faktyczne prowadzenie gospodarstwa rolnego nieprzerwanie przez powódkę na gruntach stanowiących uprzednio własność jej rodziców. W ocenie Sądu ustawowe przesłanki „objęcia

gospodarstwa” nie zostały spełnione, z powodu przekazania formalnie części gospodarstwa rolnego siostrze powódki w drodze darowizny - mimo tego, że od początku pomiędzy rodzicami powódki, powódką i jej siostrą uzgodniono, że gospodarstwo obejmie powódka, a darowizna zmierzała tylko do wydzielenia działki budowlanej o charakterze siedliskowym, do czego niezbędne było posiadanie w dacie wydzielenia działki, gospodarstwa rolnego i pomimo tego, że następnie zgodnie z ustaleniami, powódka formalnie otrzymała to gospodarstwo od siostry, przy czym w całym okresie posiadania gospodarstwa przez siostrę, to powódka jako samoistna posiadaczka, władająca gruntami rolnymi składającymi się na to gospodarstwo, w oparciu o nieformalne uzgodnienia, prowadziła na tych gruntach produkcję rolną.

Mając na uwadze powyższe powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i w oparciu o 398¹⁶ k.p.c. i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kwoty 18.420,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 29 stycznia 2018 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm obowiązujących - za pierwszą i drugą instancję oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów dotychczasowego postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie przed sądem pierwszej i drugiej instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

W piśmie z dnia 9 lutego 2024 r., które wpłynęło do Sądu Najwyższego w dniu 21 lutego 2024 r. powódka zmodyfikowała żądania, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i w oparciu o art. 398¹⁶ k.p.c. o umorzenie postępowania co do kwoty 18.420,00 zł należności głównej oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 18.420,00 zł od dnia 29 stycznia 2018 r. do dnia 18 stycznia 2023 r. wraz z kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm obowiązujących za pierwszą i drugą instancję. W pozostałym zakresie podtrzymując stanowisko zawarte w skardze kasacyjnej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpatrzenia wskutek niewykazania zasadnej podstawy przedsądu i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpatrzenia o jej oddalenie jako bezzasadnej i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona.

Powódka zarzuciła w skardze kasacyjnej naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego czasu pracy z dnia 20 lipca 1990 r. (Dz.U. Nr 54, poz. 310), twierdząc, że Sąd ten wadliwie przyjął, że bezwzględnym wymogiem „objęcia gospodarstwa” umożliwiającemu doliczenie stażu pracy w gospodarstwie rolnym do ogólnego stażu pracy, jest jego formalne objęcie następujące bezpośrednio po rodzicach lub teściach.

Zgodnie z treścią powołanego przepisu ilekroć przepisy prawa lub postanowienia układu zbiorowego pracy albo porozumienia w sprawie zakładowego systemu wynagradzania przewidują wliczanie do stażu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownika wynikające ze stosunku pracy, okresów zatrudnienia w innych zakładach pracy, do stażu tego wlicza się pracownikowi także przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy po ukończeniu 16 roku życia w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez rodziców lub teściów, poprzedzające objęcie tego gospodarstwa i rozpoczęcie jego prowadzenia osobiście lub wraz ze współmałżonkiem.

Rozstrzygnięcie wskazywanego w skardze problemu wymaga dekodowania podstawowych pojęć, którymi ustawodawca posłużył się w treści art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 1990 r.

W judykaturze przyjmuje się, że gospodarstwem rolnym w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych do pracowniczego stażu pracy (Dz.U. Nr 54, poz. 310) są grunty rolne wraz

z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (art. 55³ k.c.).

Nie ma przy tym znaczenia wielkość gospodarstwa, gdyż na gruncie Kodeksu cywilnego ustawodawca zakłada, iż gospodarstwem rolnym w konkretnym przypadku może być gospodarstwo, które ma obszar mniejszy niż 1 ha. W myśl bowiem art. 1058 k.c. do dziedziczenia z ustawy gospodarstw rolnych obejmujących grunty rolne o powierzchni przekraczającej 1 ha (a więc mogą być także gospodarstwa poniżej 1 ha) stosuje się przepisy tytułów poprzedzających księgi czwartej (spadki) ze zmianami wynikającymi z przepisów tytułu "przepisy szczególne o dziedziczeniu gospodarstw rolnych" (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1998 r., I PKN 511/97, OSNAPiUS 1999, nr 1, poz. 19).

Podobnych zastrzeżeń nie zawierało także uchylone z dniem 24 grudnia 1990 r. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964 r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych. (Dz.U. z 1964 r. Nr 45, poz. 304). Należy jednak podnieść, że w § 2 ust. 1 tego rozporządzenia wyraźnie wskazywano, (podobnie jak w art. 55³ k.c.), że za gospodarstwo rolne mogą być uznane wszystkie należące do tej samej osoby (osób) nieruchomości rolne, pod warunkiem, że stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą wraz z budynkami, urządzeniami, inwentarzem żywym i martwym, zapasami oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Również w wyroku z dnia 15 czerwca 1999 r., II UKN 688/98 (LEX nr 1110743.2) Sąd Najwyższy podkreślał, że gospodarstwo rolne rozumiane winno być jako gospodarstwo, które służy bądź może służyć prowadzeniu działalności rolniczej, a więc działalności w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Z punktu widzenia podnoszonych w skardze kasacyjnej problemów istotne jest zatem, aby gospodarstwo, które zostaje przejęte, bez względu na jego wielkość, stanowiło lub mogło stanowić zorganizowaną całość gospodarczą.

W art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 1990 r. zaliczenie przepracowanych lat w gospodarstwie rolnym do stażu pracy uzależniono od objęcia, a następnie osobistego prowadzenia tak rozumianego gospodarstwa rolnego.

Pod pojęciem objęcia gospodarstwa należy rozumieć rozpoczęcie samodzielnego lub ze współmałżonkiem prowadzenia gospodarstwa rolnego rodziców czy teściów w charakterze właściciela posiadającego ten tytuł, na podstawie obowiązujących wówczas form nabycia własności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2020 r., II PK 172/19, LEX nr 3088821, zob. też T. Śmiśniewicz-Podgórska, Praca w indywidualnym gospodarstwie rolnym a staż pracowniczy, Sł. Prac. 1995, nr 5, s. 3).

W uzasadnieniu uchwały z dnia 8 czerwca 1993 r., I PZP 20/93 (OSNCP 1994 z. 1 poz. 9) Sąd Najwyższy podkreślił, że "objęcie gospodarstwa" nie musi następować podczas czy bezpośrednio po okresie pracy w gospodarstwie rodziców lub teściów, gdyż według zasad wykładni językowo-logicznej przepisu art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 1990 r., wystarczającym warunkiem zaliczenia okresów pracy w gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy jest ustalenie, że osoba zainteresowana wykonywała pracę w gospodarstwie rodziców lub teściów, a następnie doszło do objęcia gospodarstwa rodziców lub teściów i rozpoczęcia jego prowadzenia osobiście lub wraz ze współmałżonkiem (podobnie w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 14 października 1994 r., I PRN 82/94, OSNAPiUS 1995 nr 2, poz. 23 i z dnia 7 września 1999 r., I PKN 250/99, OSNAPiUS 2001 nr 1, poz. 10 oraz w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2020 r., II PK 172/19, LEX nr 3088821).

Pojęcie "objęcia" gospodarstwa oznacza także objęcie części gospodarstwa rolnego mogącej według kryteriów formalnych stanowić gospodarstwo rolne. Z przepisu art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy nie wynika, aby warunkiem wliczenia pracy wykonywanej po ukończeniu 16 roku życia w gospodarstwie rodziców do pracowniczego stażu pracy było objęcie tego gospodarstwa w całości. Nie ma w ustawie żadnego uzasadnienia dla stwierdzenia, że z dużego gospodarstwa rolnego nie można wydzielić gospodarstw mniejszych, o ile tak wydzielona część stanowi bądź może stanowić zorganizowaną całość gospodarczą (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 czerwca 1999 r., II UKN 688/98, LEX nr 1110743 oraz z dnia 16 grudnia 1994 r., I PRN 115/94, OSNAPiUS 1995 nr 16, poz. 205).

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 czerwca 1997 r., I PKN 200/97 (OSNAPiUS 1998 nr 10, poz. 295) wskazał, że praca w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia nie podlega zaliczeniu do pracowniczego stażu pracy, jeżeli choćby z przyczyn niezależnych od zainteresowanego, nie nastąpiło objęcie tego gospodarstwa i rozpoczęcie jego prowadzenia osobiście lub wraz ze współmałżonkiem.

W skardze kasacyjnej powódka podnosi, że objęła w posiadanie i prowadziła gospodarstwo rolne, co w jej ocenie daje podstawy do wliczenia spornego okresu do stażu pracy uprawniającego ją do nagrody jubileuszowej.

Uwzględniając przytoczone wyżej poglądy judykatury twierdzeń skarżącej nie sposób jednak podzielić.

Z ustaleń dokonanych w toku postępowania nie wynika bowiem, żeby objęła ona gospodarstwo w zakresie pozwalającym na prowadzenie zorganizowanej działalności gospodarczej. Bezpośrednio od rodziców powódka przejęła bowiem w drodze dziedziczenia jedynie część działki nr [...]4 w wymiarze 9/16, na której stoi dom mieszkalny wraz z budynkami gospodarczymi, co nie pozwalało na uznanie, że mamy do czynienia z gospodarstwem rolnym funkcjonującym jako zorganizowana całość pozwalająca na prowadzenie działalności rolniczej.

Dla rozstrzygnięcia sporu nie ma znaczenia fakt przejęcia w posiadanie działek przez skarżącą od siostry. Należy bowiem podkreślić, że zarówno w orzecznictwie jak i w literaturze akcentuje się, iż przejęcie gospodarstwa rolnego musi nastąpić od rodziców lub teściów, przy czym dopuszcza się różne formy, na podstawie których dochodzi do jego objęcia. Zwraca się uwagę, że objęciem gospodarstwa rolnego jest nie tylko nabycie jego własności można, bowiem prowadzić gospodarstwo będąc właścicielem, posiadaczem samoistnym lub posiadaczem zależnym. Przepis art. 1 ust. 1 pkt ustawy 20 lipca 1990 r. nie zawiera warunku, aby rodzice lub teściowie byli właścicielami gospodarstwa objętego następnie przez ich dzieci, wymaga jedynie, by je prowadzili. Skoro przekazywane gospodarstwo nie musi być własnością rodziców lub teściów, to tym samym nie można rozumieć objęcia tego gospodarstwa przez dzieci wyłącznie jako nabycia własności. Z tych względów objęcie gospodarstwa rolnego rodziców lub teściów w samoistne posiadanie na podstawie nieformalnej umowy darowizny spełnia warunki

z art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy (A. Rzetecka-Gil [w:] Ustawa o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy. Komentarz, wyd. II, LEX/el. 2022, art. 1 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2020 r., II PK 172/19, LEX nr 3088821; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1996 r., I PZP 36/95, OSNAPIUS 1996, nr 13, poz. 181, LEX nr 23826).

Takie stwierdzenie zawiera także cytowany przez powódkę w skardze kasacyjnej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1994 r., I PRN 115/94 (OSNAPIUS 1995, nr 16, poz. 205), z którego wynika że z hipotezy art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy koniecznym elementem uwzględnienia pracy w gospodarstwie rolnym do stażu pracy jest objęcie gospodarstwa rodziców lub teściów. Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że w wymienionym przepisie tylko o te dwie grupy osób chodzi i że tylko przejęcie ich gospodarstwa rodzi możliwość wliczenia do stażu pracowniczego okresu pracy w ich gospodarstwie rolnym w sytuacji opisanej w tymże przepisie (...). Ważne jest to, by przejęciu podlegało gospodarstwo rodziców (lub teściów), a nie innych osób. Z tego rodzaju konstrukcji przepisu można łatwo odczytać zamiar ustawodawcy. Jest nim z jednej strony preferowanie sytuacji, w której następuje przejście gospodarstwa rolnego z pokolenia na pokolenie, a z drugiej strony - uprzywilejowanie w zakresie prawa pracy tych, którzy zdecydowali się kontynuować prowadzenie gospodarstwa przodków. Rozciągnięcie przepisu na inne strony faktyczne, w których osoba zainteresowana obejmuje gospodarstwo rolne (lub jego część) stanowiącą w przeszłości własność rodziców, lecz w chwili objęcia nie należące już do nich od wielu lat - jest nieuprawnione.

We wniesionej skardze kasacyjnej powódka akcentuje natomiast jedynie sam fakt objęcia w posiadanie i prowadzenie gospodarstwa, pomijając jednak, że nastąpiło to w stosunku do działek należących do siostry, a nie do rodziców. W związku z tym nie można uznać, że takie działania wypełniały dyspozycję omawianego przepisu i uprawniały powódkę do wliczenia spornego stażu pracy do stażu umożliwiającego nabycie nagrody jubileuszowej.

Należy zatem stwierdzić, że Sądy obu instancji słusznie przyjęły że do stażu pracy uprawniającego do nagrody jubileuszowej można wliczyć powódce jedynie przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy po ukończeniu 16 roku

życia w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez rodziców lub teściów, a nie na działkach, które przejęła od siostry.

Nie zasługuje także na uwzględnienie wniosek powódki o umorzenie postępowania co do kwoty 18.420,00 zł należności głównej oraz zasądzenie od pozwanej na jej rzecz odsetek ustawowych za opóźnienie od wskazanej kwoty. Wniosek w tym zakresie nie mógł być jednak uzupełniony ani sprostowany po upływie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, zgodnie bowiem z art. 398¹³ § 3 k.p.c. skarżący może jedynie przytoczyć nowe uzasadnienie podstaw kasacyjnych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2022 r., I CSK 2657/22, LEX nr 3369296). A zatem zmianę wniosku po terminie do wniesienia skargi kasacyjnej należy uznać za bezskuteczną.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 1¹ k.p.c.

[SOP]

[ms]